

עורכת: ד"ר אסתי ובמן
כרך 10, גיליון מס' 6, 7 ביוני 2020
התפרצות נגיף הקורונה ויחסי סין-אפריקה

עדי קראוט-אדלר*

התפרצות נגיף הקורונה בסין בדצמבר 2019 השפיעה רבות על יחסי סין והעולם. הנגיף התגלה בה לראשונה וממנה נפוץ למדינות העולם כולו. אולם, כיום לאחר שהצליחה להשתלט על המחלה בגבולותיה היא זו המציעה סיוע ותמיכה למדינות אשר התפשטות הנגיף בהן עדיין מתרחשת. כך למשל, שלחה סין לאיטליה, אחרי שבקשתה למכונות הנשמה וציוד רפואי נוסף ממספר מדינות האיחוד האירופי נדחתה, משלחת של תשעה רופאים ושלושים טונות של ציוד רפואי.¹

על מנת לשפר את תדמיתה, שניזוקה בעקבות התפרצות המחלה, סין מסייעת למדינות נזקקות אשר מדינות אחרות וארגונים בינלאומיים לא מוכנים לסייע להן (מדיניות המכונה לעיתים "דיפלומטיית המסכות").² מדיניות זו איננה בגדר חידוש ביחסה של סין לאפריקה. כך היא נהגה כלפי אנגולה, למשל, כאשר זו ביקשה סיוע כלכלי לאחר מלחמת האזרחים ב-2002. אף שהמדינה נזקקה לסיוע נרחב בשיקום, סירבו מדינות המערב לסייע לה בשל שחיתות מדינית ופגיעה בזכויות האזרח. ב-2004, כשנתיים לאחר סיומה של מלחמת האזרחים, חתמה סין על הסכמים כלכליים ומתן הלוואות ובכך החלה מעורבותה הרשמית באנגולה.³

בשנת 2009 נעשתה סין לשותפת הסחר הגדולה ביותר של אפריקה, וכן הציעה לממשלות שם הלוואות עצומות בריבית נמוכה עד אפסית, בדרך כלל לשם בניית תשתיות על ידי חברות סיניות.

---

* עדי קראוט-אדלר היא דוקטורנטית בבית הספר להיסטוריה ע"ש צבי יעבץ באוניברסיטת תל אביב והוקרת זוטרה במרכז משה דיין. מחקרה עוסק ביחסי סין-אפריקה בתקשורת וגם באופני החדירה השונים של סין ליבשת.
¹ ynet, "איראן 'תרוקן' את הרחובות, סין עוזרת לאיטליה", *ynet*, 13 במרץ 2020. נצפה ב-28 במאי 2020, ב-<https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5694186,00.html>.

² Martina Schwikowski, "Coronavirus pandemic helps China expand its influence in Africa," *DW*, April 25, 2020, accessed May 28, 2020, at <https://www.dw.com/en/coronavirus-pandemic-helps-china-expand-its-influence-in-africa/a-53241294>

³ Assis Malaquias, "China is Angola's new best friend – for now," in *China and Angola: A marriage of convenience*, edited by Marcus Power and Ana Cristina Alves (Cape Town, 2012), pp. 35-41

התשלום נעשה בשיטת "תשתיות תמורת סחורות", כלומר, סין אינה מקבלת תשלום מזומן, אלא פועלת בסחר חליפין. על פי שיטה זו היא מסייעת למדינות חלשות באפריקה, באמריקה הלטינית ובאסיה על ידי בניית תשתיות, כגון: מבני ציבור, חשמל, מים ותחבורה, ובתמורה היא מקבלת אוצרות טבע כמו נפט, יהלומים ומתכות, להם היא זקוקה לשם קיום כלכלתה והמשך פעילות הייצור הענפה בה.⁴

בעקבות משבר התפרצות הקורונה עומדים יחסי סין-אפריקה במבחן, ומומחים וכתבים כגון קובוס ואן סטאדן (Cobus van Staden),⁵ סימון מרקס (Simon Marks),⁶ ואחרים טוענים כי היחסים הללו, עומדים להשתנות. מאמר זה ינסה להעריך האם זו אכן המגמה.

אחד המקרים שממחיש את תהליכי השינוי ביחסי סין-אפריקה הוא הסיפור של העיר גואנגג'ואו (Guǎngzhōu) שבדרום סין. בשנת 2014 פורסמה כתבה בעיתון *China daily* על סטודנטית אנגולית שהגיעה לעיר זו. היא תארה את האזור בו היא חיה כך: "כ-70%-80% מתושבי רחוב שיאובאי הם אפריקאים. [...] יש בו חנויות אפריקאיות, מכוני יופי ומסעדות מסודרים בשורה, ובעלי אזרחות אפריקאית, חלקם לבושים בלבוש מסורתי וחלקם בטישרטס ובג'ינס, נראים בכל מקום בשכונה. על פי הסטטיסטיקות הרשמיות, 4,222 אפריקאים מתגוררים בגואנגג'ואו, וכ-50% מהם סטודנטים."⁷ בראשית אפריל 2020 התפוצצה בסין פרשה אשר השפיעה מאוד על יחסי מדינות אפריקה עם סין. דיווחים רבים החלו להתפרסם על כך שאפריקאים המתגוררים בגואנגג'ואו מפונים מבתיהם ומהוסטלים על ידי בעליהם, והם נתקלים בקשיים במציאת מזון ומחסה כתוצאה מכך. אחדים אף הפכו לחסרי בית והיה עליהם לישון ברחובות.⁸ הפרשה שזכתה לסיקור נרחב גם בכלי התקשורת המערביים כמו גם באלה האפריקאים והסיניים, התמקדה בגזענות ובקסנופוביה של תושבי העיר כנגד אזרחי מדינות אפריקה החיים בעיר.

Miria Pigato and Wenxia Tang, "China and Africa: Expanding Economic Ties in an Evolving Global Context," *Washington: World Bank*, 2015, pp. 1, 7, 22, accessed May 28, 2020, at <http://documents.worldbank.org/curated/en/241321468024314010/pdf/95161-REPLACEMENT-FILE-PUBLIC-China-FDI-Africa-conference-Final-1-May-2015-Final.pdf>

Schwikowski, "Coronavirus pandemic helps China expand its influence in Africa."⁵

Siomon Marks, "Coronavirus ends China's honeymoon in Africa," *POLITICO*, April 17, 2020,⁶ accessed May 28, 2020, at <https://www.politico.eu/article/coronavirus-ends-chinas-honeymoon-in-africa/>

Xinhua in Guangzhou, "Mandarin key for Angolan's ambitions," *China Daily*, May 9, 2014, accessed May 28, 2020, at http://www.chinadaily.com.cn/world/2014livisitafrica/2014-05/09/content_17495347.htm

Helen Davidson, "Chinese official: claims of racial targeting are 'reasonable concerns'," *The Guardian*, April 13, 2020, accessed May 28, 2020, at <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/13/chinese-official-claims-racial-targeting-reasonable-concerns>

הקונסוליה הכללית האמריקאית בעיר דיווחה על כך שעסקים ומלונות סרבו לארח ולעשות עסקים עם אזרחיה ממוצא אפריקאי. בהמשך אף התפרסמה אזהרת מסע בנוגע לאפליית אפרו-אמריקאים בעיר. באזהרה זו נאמר כי גורמים רשמיים בסין עשויים לדרוש מאפריקאים להיבדק להימצאות COVID-19 ולעבור להסגר בפיקוח למשך 14 יום על חשבונם.⁹ בעקבות התגברות הדיווחים שגרירים ממדינות אפריקה בסין פנו לשר החוץ הסיני וואנג יי (Wang Yi) בבקשה שיפתור את בעיית האפליה נגד אזרחים אפריקאים בגואנגג'ואו. יושב ראש האיחוד האפריקאי מוסה פאקי מהמט (Moussa Faki Mahamat) אף הביע את מחאתו לגבי המתרחש בפני שגריר סין לאיחוד האפריקאי ליו יו שי (Liu Yuxi).¹⁰

אולם, דובר משרד החוץ הסיני, ז'או לי ג'יאן (Zhao Lijian), טען בהצהרה מ-12 באפריל, כי: "במהלך המאבק של שלטונות סין בנגיף הקורונה הם שמו דגש רב על בריאותם של אזרחים זרים. כל הזרים מקבלים יחס שווה. הם דוחים כל טענה על אפליה כולל של אזרחי מדינות אפריקה."¹¹ לדבריו, נעשו סידורים מיוחדים על מנת להגן על חייהם ובריאותם, והודות לכך ניצלו חייהם של מטופלים אפריקאים במצב קשה. הוא הוסיף כי סין תתייחס ל"חששותיהם של החברים האפריקאים" על ידי אימוץ סדרה של צעדים למניעת בעיות גזעניות ואפליה, וגינה את ארה"ב, המשתמשת במגפה כדי לחבל ביחסי סין-אפריקה, במקום להתמקד במאמצים לעצור את התפשטות הנגיף.¹²

תגובותיהם של מנהיגים אפריקאים לאירועים שהתרחשו בגואנגג'ואו לא אחרו לבוא. שרת החוץ של גאנה, שירלי אוורקור בוצ'יוואי (Shirley Ayorkor Botchwey), זימנה את שגריר סין כדי להביע את אכזבתה מהתקריות ולדרוש פעולה נחרצת נגד הישנות מקרים כאלה. גם משרד החוץ של קניה "הביע דאגה רשמית", והוסיף כי הממשלה משתפת פעולה עם הרשויות הסיניות על מנת לטפל בנושא. בנוסף לכך, הופץ בטוויטר סרטון וידאו של פגישה בין מנהיג בית הפרלמנט התחתון

Department of state – United States of America. "Event: Discrimination against African-Americans⁹ in Guangzhou," April 13, 2020, accessed May 28, 2020, at <https://china.usembassy-china.org.cn/health-alert-u-s-consulate-general-guangzhou-peoples-republic-of-china/>

"African ambassadors complain to China over 'discrimination' in Guangzhou", *Reuters*, April 11, 2020, accessed May 28, 2020, at <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-africa-idUSKCN21T0T7>

Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China, "Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian's Remarks on Guangdong's Anti-epidemic Measures Concerning African Citizens in China," April 12, 2020, accessed May 28, 2020, at <http://www.chinaconsulate.org.nz/eng/fyrth/t1768779.htm>

Ministry of Foreign Affairs, the People's Republic of China, "Foreign Ministry Spokesperson Zhao Lijian's Regular Press Conference on April 13, 2020," April 13, 2020, accessed May 28, 2020, at <http://www.chinaconsulate.org.nz/eng/fyrth/t1769241.htm>

של ניגריה, פמי גבג'אבימילה (Femi Gbajabiamila), והשגריר הסיני ז'ואו פינג ג'יאן (Zhou Pingjian), בה דרש הפוליטיקאי הניגרי הסבר מהדיפלומט הסיני לאחר שהראה לו סרטון של אזרח ניגרי המתלונן על טיפול לא ראוי בסין. השגריר הסיני הבטיח כי הוא מתייחס לתלונות "ברצינות רבה" והבטיח להעביר אותן לרשויות בסין.¹³

נושא נוסף שעלה בעקבות משבר הקורונה קשור בחובן החיצוני של מדינות אפריקה. ממשלות אפריקאיות רבות הנאבקות בהשלכות הכלכליות הגלובליות של המשבר מבקשות כעת הקלה בחובותיהן על מנת שיוכלו להשקיע יותר בתחומי הבריאות, התברואה, והמזון. סין, אחת הנושות הגדולות ביבשת, עצרה לעת עתה את ההקלה בהחזר החובות בהיקפים גדולים מחשש שזו תהווה תקדים גרוע לשמיטת חובות. ואן סטאדן, חוקר במכון South African Institute of International Affairs (SAIIA), טוען כי "המשבר הכלכלי העולמי מכריח את אפריקה לנהל משא ומתן חוזר על החוב הכספי שלה עם סין."¹⁴

כך למשל, סין כבר ביקשה מזמביה לספק בטחונות, במקרה זה נכסי כריית נחושת זמביים, בתמורה ליחס מתחשב יותר בהחזר חובותיה לסין. הסינים רואים במתן הלוואות מטרה אסטרטגית ביחסים עם מדינות העולם. כעת הם מודאגים ממתן הלוואות בסך מיליארדי דולרים ללא בטחונות משום שהם חוששים כי ההשקעה לא תישא תשואה. אולם מתן הלוואות ושמיטת חובות בעת הזו, כשמדינות אפריקה כל כך זקוקות להם, עשויים דווקא להפשיר את היחסים בין סין למדינות אפריקה, בעיקר לאור הביקורת שנשמעה על סין בנוגע ליחסה לאזרחים האפריקאים בתחומה.¹⁵

נראה כי סין מנסה למקסם רווחים פוליטיים ודיפלומטיים באפריקה על רקע משבר הקורונה ולשמר את דימויה כמסייעת ומושיעה של היבשת. אחת הדרכים לכך היא שליחת סיוע רפואי. ישנם דיווחים על הגעתם של רופאים וציוד רפואי כמו מסכות, מכונות הנשמה וחליפות מגן מסין לבורקינה פאסו ואתיופיה. כמו כן, המיליארדר הסיני, ג'ק מא, תרם רבות לרואנדה וקמרון

---

¹³ "African ambassadors complain to China over 'discrimination' in Guangzhou", *Reuters*, April 11, 2020, accessed May 28, 2020, at <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-africa-idUSKCN21T0T7>; "Chinese official: claims of racial targeting are 'reasonable concerns'", *The Guardian*, April 13, 2020, accessed May 28, 2020, at: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/13/chinese-official-claims-racial-targeting-reasonable-concerns>

¹⁴ Schwikowski, "Coronavirus pandemic helps China expand its influence in Africa."
¹⁵ Alex Ward, "How China is ruthlessly exploiting the coronavirus pandemic it helped cause," *VOX*, April 28, 2020, accessed May 28, 2020, at <https://www.vox.com/2020/4/28/21234598/coronavirus-china-xi-jinping-foreign-policy>

במלחמתן בנגיף.¹⁶ ניתן להניח כי בעתיד הנראה לעין סין תמשיך להגדיל את השפעתה באפריקה כתוצאה מהמשבר.

לפי העמדה הרשמית של ממשלת סין התקריות הגזעניות שאירעו בתחומה הן לא יותר מ"תקלה מצערת וזניחה". הכלכלות של סין ושל מדינות יבשת אפריקה הן אלה שממלאות את התפקיד העיקרי במשבר: הסינים עשויים להפסיד חומרי גלם עליהם הם משלמים באמצעות מתן הלוואות ובניית תשתיות, האפריקאים עשויים להפסיד את ההלוואות הסיניות ואת שיפור התשתיות. יחסן של מדינות אפריקה לסין אמביוולנטי, ולמרות האירועים הגזעניים שהתרחשו בסין כלפי אזרחים ממוצא אפריקאי והלחצים והביקורת מצד קבוצות אזרחיות, הממשלות האפריקאיות זקוקות נואשות לסיוע הסיני, לשמיטת חובות, להלוואות חדשות ולסיוע רפואי להתמודדות עם המשבר. לכן, סביר כי היחסים בין סין ומדינות אפריקה ימשיכו להיות יציבים למרות המשבר.

כל הזכויות שמורות למרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל-אביב. ניתן לעשות שימוש לא מסחרי בתכנים, תוך ציון שמו של הכותב ומרכז משה דיין באוניברסיטת תל-אביב, ובתוספת סימוכין וקישור למקור באתר של מרכז משה דיין, <https://dayan.org/he>.

Schwikowski, "Coronavirus pandemic helps China expand its influence in Africa." ¹⁶